

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Амброс Бирс
ВОЈНИЦИ

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *Tales of Soldiers*, by Ambrose Bierce.

Наслов превода: *Војници*, од Амброза Бирса.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић.

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић, Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

© 2008. **Бранислав Г. Ромчевић**. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин, нити икако комерцијално користити – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ПДФ, са забраном копирања и штампања.

Садржај

О писцу и књизи	4
Коњаник на небу	9
Догађај код моста на Совиној Речици	19
Чикамога	34
Син богова	44
Један од несталих	56
Погинуо код Ресаке	74
Двобој код Колтеровог усека	85
Ударац милости	99
Паркер Едерсон, филозоф	108
Двобој предстража	119
Прича о савести	135
Једна врста официра	146
Један официр, један војник	163
Џорџ Терстон	172
Дрозд разнопојац	180
Шта видех од Шилоха	190
Појмовник преводиочев	221

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Амброз Гвинет Бирс, амерички новинар, сатиричар и приповедач, рођен је 24. јуна 1842. у савезној држави Охајо, у Сједињеним Државама, као најмлађе од десеторо деце у породици не баш сјајног имовног стања.

Непоуздани су подаци о његовом детињству, али је поуздано да је у петнаестој години напустио породицу да би живео у држави Индијана и радио као штампарски шегрт у новинама које су писале против ропства; да је потом живео у Охају, код свог ујака, помагача борбе против ропства; да је годину дана похађао – па напустио – Војни Институт Кентакија; да се 1860, по избијању Америчког грађанског рата, уписао у 9. добровољачки пук Индијане, савезне државе која се борила на страни Севера. Бирс је у војсци радио највећма као топограф, а вредноћом и храброшћу од обичног војника стигао је до официрског чина. Нашао се у неколико кључних битака, био рањен у главу, био заробљен и успео да побегне из заробљеништва.

Искуство грађанског рата свакако је битно утицало на поглед на живот и свет младог Бирса. Послератни боравак на Југу, у служби Министарства финансија, тад невероватно корумпираног, без сумње је, после ратне збиље, допринео јачању Бирсовог циничног реализма. Он

одлази на војне задатке на Запад, а затим напушта војску, сматрајући да му је нанесена увреда тим што му је додељен само потпоручнички чин.

Од 1867, живи у Сан Франциску, где се прво запошљава у ковници новца, а онда се, иако самоук, баца у новинарство, пише за локалне новине, брзо постаје познат по свом убојитом перу и – за свега неколико година – стиче локалну и државну славу. Жени се, 1871, девојком из једне од најбољих породица у граду, добија свадбени поклон који му омогућује да с њом отпутује у Енглеску. Тамо живи до 1875, пишући за енглеске листове. Добија два сина и објављује своје прве три књиге: *Груда злата и прашина*, *Радост ђаволова* и *Паучина из празне лобање*. Враћа се у Сан Франциско, где породица добија принову – кћер. Године 1887, постаје уредник листа *Аргонаут*, да би убрзо све напустио и бавио се, накратко, пропалим пословним подухватом у вађењу златне руде у држави Дакота. Враћа се Сан Франциску и породици 1881. и добија место у листу *Зоља*. Године 1877, Бирс почиње писати за лист *Недељни истражитељ* Виљема Рандолфа Херста, издавачког магната и политичара, за кога је Бирс радио, упркос њиховим многобројним неслагањима, све до 1909. То је време почетка Бирсових личних невоља и несрећа: напушта супругу, наводно због некоректног понашања у

односу на брачну лојалност; син Ли му гине, 1889, у двобоју око неке жене, а дванаест година касније умире му и други син, од алкохолизма.

У међувремену, Бирс пише и издаје књиге: *Калуђер и целатова кћи* (1892), *Приче о војницима и цивилима* (1892), *Црне бубе у ћилибару* (1892) и *Могу ли постојати такве ствари* (1893). Читатељство га прихвата, критичари га хвале и, као приповедача, изједначују с Е. А. Поом и Бретом Хартом. Као новинару, обезбеђена рубрика у Херстовим новинама и подршка јавности омогућују му да се бави оним што се данас зове истражитељским новинарством, и да разоткрије и спречи, 1896, огромне криминалне махинације појединих власника приватних железница.

Бирс и даље пише: *Фантастичне басне* (1899), *Обличја од глине* (1903), *Циников приручник* (потоњи Ђаволов речник, 1906). Напушта Херста 1909, објављује *Сенку на бројчанику* и *Пиши исправно*, и почиње рад на издавању својих сабраних дела, која буду објављена, између 1909. и 1912, у дванаест томова.

У својој седамдесет првој години, 1913, Бирс обилази бојишта своје ратне младости, а затим прелази у револуцијом и грађанским ратом раздиран Мексико. Тајанствен до краја, у задњој реченици задњег писма

послатог оданде, из града Чиваве, 26. децембра 1913, каже: „Што се мене тиче, сутра одлазим одавде ка незнаном одредишту.“ После тога, нестаје без трага.

Као јавна личност, Амброз Бирс је увек био контроверзан. Каже Кери Меквиљемс, у својој књизи *Амброз Бирс, биографија*: „Називан је великим, горким, идеалистичким, циничним, мрзовољним, разочараним, веселим, рђавим, садистом, мрачним, изопаченим, славним, округним, љубазним, ђаволом, богом, човекомрцем, песником, реалистом што пише бајке, финим сатиричарем, и неком врстом лакрдијаша.“ Ипак, кад се читањем његових књига прође кроз ову, унутар себе супростављену вишеслојност, стиже се до сржи, до Бирсовог заједничког именитеља с осталим класицима пера – људскости.

У овој књизи, под насловом *Војници*, објављује се свих петнаест приповедака из Бирсове збирке *О војницима*, која је први део његове књиге *Приче о војницима и цивилима*. Као шеснаеста, додата је *Шта видех од Шилоха* из Бирсових *Аутобиографских белешки*, наратив који свакако представља добар завршетак књиге.

Ове приповетке су у врху Бирсовог приповедачког опуса. И данас се редовно доштампавају, а неке од њих преточене су у друге уметничке форме – филм, оперету, оперу.

Почивају на пишчевом искуству из Америчког грађанског рата, и све их одликује реалистично приповедање с надреалистичном надградњом, као и „Бирсов обрт“ – изненадан и кратак начин окончања, нека врста „блеска“, поенте која осветљава целу причу.

Бранислав Г. Ромчевић

ВОЈНИЦИ

КОЊАНИК НА НЕБУ

Једног сунчаног поподнева у јесен године 1861, један војник лежао је у гуштари ловора крај неког пута у Западној Вирђинији. Лежао је целом дужином, на стомаку; стопала му почиваху на прстима, глава на левој подлактици. Његова испружена рука лако је држала пушку. Да му положај удова не беше донекле промишљен, и да му се фишеклија позади на каишу није лагано, ритмички кретала, могло би се помислити да је мртав. Он је заспао на стражи. А кад би био ухваћен у томе, недуго потом био би мртав, што би била праведна и законита казна за његов злочин.

Гуштара ловора у којој тај злочинац лежаше била је у окуци пута, који је, пошто се ка југу пео стрмом падином до те тачке, оштро окретао на запад, идући дуж главице можда сто јарди. Ту се опет окретао на југ и цикцаком ишао надоле кроз шуму. Код избочине те друге кривине, била је велика, равна стена, која је стршала ка северу, с погледом на дубоку долину из које се пут пењао. Стена је била врх високе литице; камен бачен с њене спољне ивице

падао би равно доле, хиљаду стопа до врхова борова. Кривина где лежаше војник била је на другом изданку исте литице. Да је био будан, имао би поглед не само на кратки потез пута и на истурену стену него и на цео обрис литице под њом. Тај поглед би му збиља могао изазвати вртоглавицу. Предео беше пошумљен посвуда, сем на дну долине, према северу, где беше мала, природна ливада, кроз коју протицаше поток, једва видљив с ивице долине. Ово отворено земљиште изгледаше једва веће од обичног дворишта пред кућом, а у ствари покриваше неколико јутара. Његово зеленило беше живље од зеленила околне шуме. Иза њега се дизао ред дивских литица, сличних оној на којој се претпоставља да ми стојимо докле оком прегледамо тај дивљи крајолик, а кроз који се пут некако успео до главице. Положај долине збиља беше такав да се с овог места посматрања чинило да је сасвим затворена, а човек не могоше а да се не запита како је пут, који налази излаза из ње, нашао улаз у њу, и одакле долази и куда иде вода потока што полови ливаду, две хиљаде стопа ниже.

Ниједан предео није тако диваљ и тежак а да људи неће од њега направити бојиште; скривена у шуми на дну те војне пацоловке, у којој би по стотине људи који држе улазе могло изгладнити армију до предаје, лежаше пет пукова савезне пешадије. Они су марширали цео

претходни дан и ноћ, па се одмарају. Кад ноћ падне, опет ће на пут, попеће се до места где сад спава њин немарни стражар, па ће, спустивши се низ други обронак превоја, око поноћи напасти логор непријатеља. Надали су се да ће га изненадити, јер пут води до његове позадине. У случају неуспеха, њихов положај би био крајње опасан; а они свакако неће успети ако случај или будност упозоре непријатеља на тај маневар.

Заспали стражар у гуштари ловора био је млади Вирђинијац по имену Картер Друс. Он беше син богатих родитеља, јединче, и беше упознао ону удобност, образовање и отмен живот какве богатство и укус могаху обезбедити у планинском крају Западне Вирђиније. Његов дом беше само коју миљу удаљен од места где он сад лежаше. Једног јутра он се дигао од стола с доручком и рекао тихо но озбиљно: „Оче, један савезни пук је стигао у Графтон. Ја ћу му се придружити.“

Отац је дигао своју лавску главу, гледао сина начас у тишини, и одговорио: „Иди, господине, и што год се десило, уради оно што сматраш да ти је дужност. Вирђинија, за коју си издајник, мора се снаћи без тебе. Ако обојица преживимо до краја рата, разговараћемо даље о овој ствари. Твоја мајка је, као што ти је лекар саопштио, у врло критичном стању; у најбољем случају, с нама неће

бити дуже од које недеље, али је то време драгоцено. Боље би било да се не узнемирава.“

И тако Картер Друс, поклонивши се с поштом своје оцу, који поздрав узврати с достојанственом учтивошћу што прикриваше срце што се слама, напусти дом свога детињства да би ратовао. Савесност и храброст, дела пожртвовања и смелости, ускоро га препоручише његовим саборцима и његовим официрима; а баш тим особинама и извесном познавању тог краја он дуговаше свој избор на садашњу погибелјну дужност на најдаљој предстражи. Ипак, исцрпљеност беше јача но решеност, па је заспао. Какав добар ил' зао анђео дође у сну да га буди из његовог стања злочинства, ко може рећи? Без покрета, без звука, у дубокој тишини и клонулости касног поподнева, неки невидљив теклић судбине додирну отпечатним прстом око његове свести – шану у уво његове душе тајанствену реч буђења, коју ниједне људске усне никад не изговорише, које се ниједно људско памћење никад не спомену. Он тихо диже главу с руке и погледа измеђ скривајућих стабљика ловора, нагонски стежући десну шаку око кундака своје пушке.

Његово прво осећање беше изразито уметничко усхићење. На колосалном постољу, литици – непокретна на крајњој ивици покривне стене и оштро оцртана спрам

неба – била је коњаничка статуа упечатљивог достојанства. Кип човека сеђаше на кипу коња, усправан и војнички, но с покојом грчког бога исклесаног у мрамору што сузбија подсећање на покретљивост. Сива одећа слагала се његовом прозачном позадином; метал опреме и аше беше умекшан и пригушен сенком; кожа животиње нигде не беше јако осветљена. Карабин, необично скраћен, лежаше преко јабуке седла, где га на месту држаше десна шака стиснута око „ручице“; лева шака, која држаше оглавну узду, беше невидљива. Оцртан спрам неба, обрис коња беше срезан оштро ко камеја; он је гледао преко ваздушних висина у супротне литице у даљини. Од лица јахачевог, лако окренутог у страну, видео се само обрис слепоочнице и браде; он је гледао надоле, према дну долине. Увећана својом уздигнутошћу наспрам неба и војниковим јасним осећањем колико је голем блиски непријатељ, група изгледаше херојски, скоро колосално, велика.

Друс је начас имао чудно, напола уобличено осећање да је преспавао до краја рата и да гледа неко племенито уметничко дело, подигнуто на том истакнутом вису да буде спомен делима јуначке прошлости, чији он беше део неславни. То осећање буде распршено лаким кретањем групе: коњ је, не померајући ноге, повукао тело мало назад

од ивице; човек је остао непокретан ко и пре. Увелико будан и силно свестан важности оног што се збива, Друс сад принесе пушку образу док је опрезно протурао цев напред, кроз жбуње, напне ороз, па, гледајући преко нишана, покрије виталну тачку на коњаниковим грудима. Један додир на окидач и све би било у реду са Картером Друсом. Тога часа коњаник окрете главу и погледа у правцу свог скривеног противника – као да му баш у лице гледа, у очи, у његово храбро, самилосно срце.

Зар је, дакле, тако страшно убити непријатеља у рату – непријатеља који је уграбио тајну што је од животне важности за безбедност твоју и твојих другова – непријатеља грознијег због његовог сазнања од целе његове војске са њеном бројношћу? Картер Друс пребледе; сваки му се уд тресао, а групу налик статуи виде пред собом ко црне прилике, како се дижу, падају, несигурно крећу у луковима круга на зажареном небу. Шака му падне са оружја, глава му се полако спуштала, докле не почину на лишћу на ком је лежао. Овај храбри човек и очеличен војник скоро се онесвести од јачине осећања.

То не потраја дуго; следећега часа лице му се диже са земље, шаке му се врате на своје место на пушци, кажипрст потражи окидач; ум, срце и очи беху чисти, савест и разум трезвени. Није се могао надати да ће

заробити тог непријатеља; узбунити га, значило би послати га трком у његов логор с његовим судбоносним вестима. Дужност војникова беше јасна: тај човек мора бити погођен намртво из заседе – без опомене, без и часа духовне припреме, чак и без неречене молитве, мора бити послан Богу на истину. Али не – има наде; можда није ништа открио; можда се он само диви лепоти крајолика. Ако му се дозволи, можда ће се окренути и безбрижно одјахати у правцу из ког је дошао. Биће свакако могуће просудити, у часу кад се буде повлачио, да ли зна. Можебит да му је пажња прикована – Друс окрете главу и погледа кроз ваздушне дубине надоле, као с површине дна прозирнога мора. Виде како се преко зелене ливаде вуче кривудава линија војника и коња – неки будаласти заповедник пустио је војнике из своје пратње да напоје животиње на отвореном, равно пред очима са стотине главица!

Друс окрете очи са долине и опет их усмери на човека и коња на небу, и то опет преко нишана пушке. Међутим, овог пута нишанио је у коња. У његовом сећању, као да су божанско задужење, звониле су речи његовога оца на њином растанку: „Што год се десило, уради оно што сматраш да је твоја дужност.“ Сад је био миран. Зуби му беху чврсто али не и круто стиснути; живци му беху

смирени ко у заспале бебе – ни дрхтај не прође ниједним мишићем његовога тела; дисање му, док га не заустави при нишањењу, беше правилно и лагано. Дужност је победила; душа је рекла телу: „Мир, стишај се.“ Он опали.

Један официр савезне војске, који је, расположен за пустоловине или трагајајући за новим сазнањима, напустио скрити бивак у долини и, бесциљно шврљајући, стигао до доње ивице малог отвореног простора близу подножја литице, размишљаше шта ће добити ако даље настави своје истраживање. На даљини од четврт миље пред њим, а привидно на добачај каменом, дизала се, из своје ројте од борова, дивска стеновита површина, домашајући тако велику висину над њим, да му се вртело у глави кад би погледао тамо где јој ивица оцртаваше оштру, неравну линију спрема неба. На извесној раздаљини на његовој десној страни, она је нудила чист обрис наспрам позадине од плавог неба до тачке на по пута доле, и од удаљених брда, једва мање плавих, одатле до врхова дрвећа у њеној основи. Подигавши очи према вртоглавој висини њезина врхунца, официр виде запањујући приказ – човека на коњу како јаше наниже кроз ваздух у долину!

Јахач је седео потпуно усправно, на војнички начин, чврсто у седлу, снажно затежући узду, да спречи свога бојног коња да сувише силовито не скаче. Дуга му је коса с

голе главе лепршала нагоре, валећи се ко перјаница. Шаке му беху скривене у облаку подигнуте коњске гриве. Тело животиње беше поравнато ко да сваки ударац копита на тврду земљу наилази. Покрети му беху као у дивљем галопу, но, још док је официр гледао, они престану, а све ноге буду избачене оштро напред, као при доскоку иза скока. Али ово беше лет!

Испуњен згранутошћу и страхом од ове утваре коњаника на небу – скоро верујући да је он изабрани писар неке нове апокалипсе, официра превлада снага његових осећања; ноге га издају и он падне. Скоро истог часа чу звук ломљаве међ дрвећем – звук који замре без одјека – и све се примири.

Официр се диже на ноге, дрхтећи. Познати осећај огуљене цеванице поврати његове омамљене способности. Прибравши се, он отрчи укосом од литице, до места подаље од њеног подножја; ту негде очекиваше да нађе оног човека; и ту, природно, промаши. У пролазном тренутку његове визије, на машту су му тако деловали привидни склад и лакоћа и накана тог чудесног чина, да му не паде на памет да је правац марша ваздушне коњице право надолу, и да предмет за којим трага може наћи код самог подножја литице. Пола сата касније, он се врати у логор.

Овај официр беше мудар човек; био је сувише паметан да би износио невероватну истину. Он не исприча ништа о ономе што виде. Међутим, кад га заповедник запита да ли је у свом извиђању сазнао ишта од користи за подухват, он одговори: „Да, господине; нема пута који с југа води у ову долину.“

Заповедник се, боље обавештен, насмеши.

Пошто испали свој хитац, редов Картер Друс напуни своју пушку и настави да стражари. Једва да је прошло десет минута, а до њега, на шакама и коленима, опрезно допузи неки наредник савезне војске. Друс ни главу не окрете, нити га погледа, но лежаше без покрета или знака да га је познао.

„Јеси ли ти пуцао?“ прошапута наредник. „На шта?“

„На једног коња. Стојао је на оној стени – доста истурено. Видиш, није више тамо. Прелетео је преко литице.“

Војничково лице беше бледо, но он не показиваше никакав други знак осећања. Пошто је одговорио, он скрене очи и не рече ништа више. Наредник није схватао. „Чуј, Друс,“ рече он после кратке тишине, „нема потребе изигравати тајанственост. Наређујем ти да поднесеш извештај. Да ли је ко био на коњу?“

„Да.“